

Валентина Мельничук,

зав. сектору картографічних видань, ORCID: 0000-0003-4992-1911,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

Мар'яна Романчук,

молодший науковий співробітник сектору картографічних видань, ORCID: 0000-0001-9906-0297,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
просп., Голосіївський 3, Київ, 03039, Україна

Юрій Уваров,

керівник Наукової школи «Прекрасний світ», ORCID: 0000-0002-4798-8509
бул. І. Шамо, 19/1, Київ, 02147, Україна
e-mail: yuriy_uvarov@ukr.net

Старовинні картографічні документи в освітніх заходах бібліотеки

У статті розглядаються особливості застосування в освітній діяльності старовинних та сучасних картографічних документів, які знаходяться в читальному залі-депозитарії сектору картографічних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Констатується, що старовинні географічні карти становлять джерело важливої географічної, історичної інформації, вони є культурними цінностями. Розкриваються можливості їх використання під час проведення освітніх, виховних заходів.

К л ю ч о в і с л о в а: культурно-масова робота бібліотеки, картографія, зал-депозитарій картографічних видань НБУВ, старовинні картографічні документи.

Постановка проблеми. У наші дні не потребує додаткових доказів думка, що бібліотеки сприяють формуванню читаючої, мислячої та освіченої людини. З огляду на необхідність розвитку вітчизняної культури, проведення реформ освіти, науки, зростає роль Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, яка є головним науково-інформаційним центром нашої держави, володіє найбільшим за обсягом книгосховищем. Тільки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського існує найбільший в країні спеціалізований фонд картографічних видань. Читальний зал-депозитарій сектору картографічних видань надає користувачам можливість ознайомитися з унікальними картографічними виданнями. Поряд із традиційними бібліотечними послугами в практику роботи Бібліотеки впроваджуються різні види соціокультурної діяльності, серед яких організація виставок, проведення конференцій, круглих столів, семінарів, лекцій, екскурсій, тематичних освітніх, мистецьких заходів, зустрічі з відомими людьми тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна діяльність бібліотек в умовах тотальної інфор-

матизації суспільства, зокрема їх соціокультурна робота, розглядаються у працях фахівців бібліотечно-інформаційної справи: В. М. Горового, Н. В. Заболотної, К. В. Лобузінної, Г. І. Ковальчук, Т. М. Чернелівської, О. С. Рабчун, Н. Б. Захарової, Г. І. Булахової, О. О. Греськів, С. М. Глазунової, Я. М. Ніколаєнко, Я. Є. Сошинської та ін.

О. Греськів на прикладі Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка докладно дослідила питання підвищення статусу бібліотек шляхом поєднання науково-дослідної, виставкової, інформаційної та освітньої діяльності із створенням комплексного інтелектуального набутку без перетворення книгозбірень у культурно-розважальні осередки [3]. Заслугує на увагу виконаний Н. Б. Захаровою аналіз культурно-інформаційної функції як важливого складника соціокультурної діяльності бібліотек, зокрема, детально висвітлена культурно-просвітницька робота Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [4].

Мета статті – з'ясувати особливості застосування картографічних документів (оригіналів або копій) в освітній діяльності бібліотеки, обґрунтувати важливість організації та проведення

освітньо-культурних заходів з використанням старовинних картографічних матеріалів.

Методологія. Об'єктом наукового дослідження є освітня, культурно-масова діяльність залу картографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Аналіз особливостей проведення культурно-освітньої роботи здійснювався з огляду на методи емпіричного дослідження, зокрема, спостереження, порівняння, опис. Також використовувались такі загальнологічні прийоми дослідження, як аналіз, узагальнення, системний підхід. У процесі розкриття теми аналізувався значний обсяг спеціальної літератури та картографічних матеріалів, вивчалася думка учасників заходів та фахівців.

Результати дослідження. Унікальність фонду сектору картографічних видань НБУВ та наявність єдиного в Україні читального залу-депозитарію сектору картографічних видань викликає особливий інтерес як у фахівців, так і у звичайних відвідувачів бібліотеки. Картографічні документи, серед яких багато раритетних видань, є неповторним засобом зберігання і передачі просторової інформації, яка має велику інформаційну цінність.

У сучасній бібліотеці, головним завданням якої є задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб її користувачів, старовинні географічні карти можуть використовуватися як для наукових цілей, так і під час проведення різних освітніх, виховних заходів. Старовинні географічні карти – це не тільки джерело географічної та історичної інформації, а й велика культурна цінність, матеріальний історичний предмет, твір графічного мистецтва [1; 6]. Для організації ефективного освітнього заходу вкрай важливим є підбір картографічного матеріалу, який максимально відповідає тематиці заходу. Наприклад, тематичний вечір, присвячений конкретній країні (території) істотно виграє, якщо його організатори використовують старовинний картографічний матеріал для активного підсилення історії цієї країни з найдавніших часів. Цікавим може бути захід, присвячений техніці створення карт та інших картографічних видань у минулому. Особливості такої освітньої та культурної діяльності залежать від віку та досвіду учасників, від їх освіти та професії, від наявного часу та інформаційних ресурсів.

Безперечно, неможливо та й не варто охоплювати під час конкретного освітнього заходу усі аспекти, пов'язані зі старовинними географічними картами. У розповідь потрібно включати лише

той сегмент картографічної інформації, який найбільшою мірою відповідає темі розмови з присутніми [6; 7].

У процесі підготовки освітніх, культурних заходів організатори досліджують особливості зображень на старовинних географічних картах, а також опрацьовують різноманітну історичну, географічну літературу [6]. До особливостей зображень на картах належать форми та методи зображень місцевості, умовні знаки, загальне оформлення карт, додаткові зображення, які можуть нести як додаткову географічну інформацію, пов'язану із зображеними на карті об'єктами, наприклад, зображення людей, тварин, природні та архітектурні пейзажі, малюнки предметів побуту, характерних для конкретних територій та народів, символічні зображення, які потребують спеціальної інтерпретації, так і зображення, які прикрашають карту, є елементом її художнього оформлення, підкреслюють значення діяльності осіб, які брали участь у створенні конкретної карти, а також її наукову, практичну та матеріальну цінність [6]. Свою вагу має розкриття особливостей матеріальної (фізичної) форми карти, адже учасники заходу повинні відчути її як матеріальний предмет, що має історичне, культурне значення. Така розповідь може включати інформацію про особливості паперу минулих часів, зокрема, особливості його виготовлення (сировина, технологія, вартість такого паперу в часи виготовлення карти). Можна виокремити зовнішні ознаки паперу: товщину, колір та його відтінки, фактуру поверхні, а також інші фізичні властивості. Не зайвим буде пояснити слухачам, чому саме такий папір використовувався картографами: завдяки своїй міцності, стійкості до зовнішнього впливу, оскільки карта могла плануватися до використання не тільки в кабінетній обстановці, а й у складних природних умовах (підвищена вологість, значні коливання температури повітря, можливості забруднення). Слід звернути увагу на можливості транспортування карти та її неналежне зберігання. Таку розповідь можуть ілюструвати інші предмети (оригінали, копії, зображення), характерні для відповідного часу, для діяльності, що потребувала конкретної карти. Можна звернути увагу присутніх на характерні сліди (забруднення, пошкодження) на карті, пов'язані з конкретною діяльністю, а також на додаткові рукописні помітки на її полях. Якщо відсутня можливість показати історичні, етнографічні предмети, а також предмети, пов'язані зі створенням, використанням карти (старовинні або

сучасні геодезичні, астрономічні та інші прилади) або їх макети (копії), можна підібрати відповідні зображення зі старовинних видань. Але це можуть бути і копії таких зображень, і сучасні зображення подій минулого, пов'язаних із створенням та застосуванням географічних карт у різних умовах. Аудиторія позитивно реагує на згадки про особливості виготовлення географічних карт у відповідні історичні періоди. Тому тут варто згадати про техніку створення карт, професійне навчання фахівців-картографів, а також про основні етапи виготовлення карт: збір та узагальнення інформації, підготовка зображення, особливості нанесення зображення на папір та тиражування карти. За наявності інформаційних матеріалів доцільно розповісти про поділ праці серед осіб, котрі брали участь у створенні карти, їх формений одяг, нагороди, звання (титули, вчені ступені), характерні для відповідного часу [8].

Цікавою темою для розмови можуть бути особливості нанесення зображень на старовинну карту. Така робота органічно переплетена з історією графічного мистецтва. Під час заняття можуть бути показані рукописні географічні карти періоду, коли у Європі ще не застосовувалася техніка гравірування, а також рукописні карти пізніших періодів. Це, як правило, оригінальні або виготовлені в кількох примірниках карти. Процес виготовлення географічних карт був тісно пов'язаний з розвитком техніки гравірування (різцова гравюра, офорт) та інших способів нанесення фарби на поверхню паперу (літографія, офсетний друк). Від способів нанесення фарби залежить, як правило, тип паперу, фактура його поверхні, яка також може змінюватися після нанесення зображення (вдавлювання від металевих друкарських форм, рельєфно нанесений шар фарби). У випадках застосування техніки різцової гравюри та офорту часто спостерігається своєрідний мікрорельєф на папері, що поряд із застосуванням для такого документа спеціального паперу надає особливого вигляду поверхні карти минулих століть. Це значно відрізняє їх (не говорячи про особливості зображення) від більшості сучасних картографічних видань, а також інших друкованих матеріалів. Особливості паперу, нанесення зображень, сліди пошкодження або забруднення, пов'язані із зображенням або використанням карт у минулому, поряд з особливостями зображення, істотно впливають на сприйняття слухачами старовинних картографічних документів як матеріальних пам'яток, як своєрідних творів графічного мистецтва.

У розповідях, пов'язаних із зображеннями на старовинних географічних картах, варто також наводити інформацію про видатних художників, які брали участь у створенні карт для практичного використання, а також карт-прикрас, які були призначені для художнього оформлення приміщень, щоб підкреслити їх значення. До речі, останні можуть бути як паперовими, так і виконаними спеціальними фарбами (олія, темпера) на стінах або інших предметах у приміщеннях.

Географічна карта (і сучасна, і старовинна), як правило, містить велику кількість важливої просторової інформації, що робить її суттєвим досягненням культури поряд з книгою та предметами образотворчого мистецтва [7]. Творці старовинних карт намагалися передати тогочасну інформацію про особливості земної поверхні. Звичайно, такі документи істотно відрізняються від сучасних. У минулі часи були інші уявлення про земну поверхню, іншими могли бути також і способи відображення її на папері.

Тогочасні картографічні зображення також залежали від тенденцій в образотворчому мистецтві відповідного періоду, від техніки нанесення зображення на папір, наприклад, різні види письма, малювання, гравірування, літографії тощо [1–3]. Тобто карти крім безпосередньо географічної інформації містять і елементи художнього оформлення. Це можуть бути умовні позначення у формі художніх образів, складних та цікавих для найбільш важливих, на думку укладачів карт, об'єктів, а також елементи художнього оформлення, призначені для прикрасання карти, що, в свою чергу, здійснювалось, щоб підкреслити значення карти загалом [2; 4]. Цей сегмент картографічної інформації з великою користю може використовуватися при проведенні освітніх занять, наприклад, з майбутніми видавцями, художниками, графіками тощо.

Старовинні карти містять значну текстову інформацію, яку також варто активно використовувати. У минулому досить часто карти присвячувалися визначним особам, зокрема, монархам. Вони були своєрідною художньо оформленою подякою за підтримку (дійсну або символічну) при створенні карти. На старовинних картах часто трапляються рукописні позначки. Ці позначки можуть бути пов'язані з внесенням змін до карти, з уточненням картографічної інформації, а також вони робилися у зв'язку з іншими подіями, коли використовувалася дана карта.

В комп'ютерну епоху старовинні карти можна представляти для ознайомлення слухачам у елект-

ронній формі. Сучасні технології дають змогу змінювати загальний тон зображення, підсилювати контрасти, збільшувати окремі фрагменти.

Старовинні карти можуть існувати також у формі копій. Останні можуть бути виконані на папері, характерному для сьогодення часу (в такому випадку основною є інформаційна ціль копії), а в інших випадках (більш рідких) копію створюють з врахуванням усіх особливостей старовинної карти – підбір відповідного паперу, його фактура, особливості поверхні, фактура зображення з передачею особливостей відбивання з гравірованих металевих форм, характерних для відповідного часу. Однак, старовинні карти мають такі особливості, які важко передати на будь-яких копіях. Тут багато аналогій з копіями або репродукціями творів мистецтва. На старовинних творах ще можна спостерігати особливості, внесені часом – більш або менш помітні зміни матеріалу, особливості матеріалу, характерні для відповідного періоду, особливості роботи майстра з матеріалом, притоманні для минулих часів [7]. Оригінальний старовинний твір мистецтва може викликати неповторну гаму емоцій, більш або менш яскравих, іноді відразу непомітних, але часто позитивних.

Тому використання саме оригінальних старовинних карт має велике значення у просвітницькій та освітній роботі бібліотеки. Як засвідчує практика, навіть високоякісні копії не можуть справити того враження, яке справляють старовинні оригінали карт, атласів, книг. Такі карти, як правило, демонструються на спеціалізованих виставках, під час важливих культурно-освітніх заходів. В процесі ознайомлення з такими унікальними документами у глядачів, слухачів розвиваються відповідні почуття, формується повага до предметів минулого, які можуть багато чого розповісти про первинні уявлення людини про Землю, природу та культурне середовище минулого, про особливості графічної культури відповідних історичних періодів, створити у них романтичний настрій, пов'язаний з далекими часами, країнами, подорожами тощо.

При використанні старовинних карт вкрай важливо враховувати їх цінність, унікальність, турбуватися про забезпечення належних умов для їх збереження. Не можна допускати пошкодження цих рідкісних видань, адже вони зберігаються у фондах бібліотеки як історична та культурна цінність [6]. В епоху інформаційних технологій демонстрацію унікальних старовинних карт слід здійснювати в електронній формі.

Колекція картографічних видань, яка зберігається в залі картографії НБУВ, дає змогу проводити різноманітні заходи з читачами [5]. Для того, щоб створити мотивацію до вивчення культурної спадщини, сформуванню вміння отримувати задоволення від відвідування бібліотеки персоналу бібліотеки доводиться постійно перебувати в пошуку нових, більш ефективних, форм роботи. Старовинні географічні карти при їх умілому використанні допомагають донести до учасників заходів важливі ідеї, сформуванню у них повагу до досягнень минулого, усвідомити необхідність збереження інтелектуальних, культурних надбань людства.

При використанні старовинних картографічних документів як матеріальних об'єктів минулого у заходах для читачів бібліотеки наші фахівці намагаються враховувати ситуацію, що склалася в сучасному суспільстві. Сьогодні людина завдяки новим технологіям має можливість використовувати для своїх цілей велику кількість інформації як у друкованому вигляді, так і у електронній формі. У НБУВ також з'явилося набагато більше варіантів передавання текстів, зображень, ніж раніше. Звичайно, це зменшує мотивацію відвідувати бібліотеку. Тому одним з перспективних напрямів нашої діяльності є розширення рамок дослідження, вивчення, популяризації рукописних та друкованих документів не тільки як джерел текстової інформації або зображень на папері, а й як об'єктів предметів минулого, які не тільки містять інформацію про факти і поняття, але й своєю матеріальною формою можуть істотно впливати на свідомість, емоційну сферу людини, викликати у неї художні уявлення [9].

Оригінали старовинних картографічних документів розглядаються нашими фахівцями як унікальні предмети минулого, близькі до творів мистецтва. А такі об'єкти здійснюють естетичний вплив на людину не тільки зображенням на папері, а й зображенням у конкретній матеріальній формі. Остання може бути пов'язана з типом паперу, способом нанесення зображення, типами фарби, з зовнішнім впливом на документ, зумовленим часом, а також умовами зберігання та практичного використання цих предметів.

Безперечно, старовинні предмети, як і твори мистецтва, викликають емоції у людини. Але відомо й те, що твори мистецтва існують у певному інформаційному та фізичному оточенні. Для того, щоб твір мистецтва або старовинний предмет (наприклад картографічний документ) естетично впливали на людину, викликали у неї позитивні пережи-

вання, сприяли формуванню у неї позитивних рис, необхідно створювати відповідне інформаційне та фізичне оточення. Саме бібліотека і причетна до створення такого оточення для рукописних, друкованих документів, які поряд з інформаційною цінністю розглядаються як матеріальні предмети минулого, як унікальні твори мистецтва. Для робіт на такому рівні співробітники сектору картографічних видань НБУВ розширюють свої пізнання, в першу чергу, з історії картографії, історії мистецтва, а також інших дисциплін, пов'язаних з розвитком матеріальної культури. У підрозділі постійно організовуються культурно-освітні заходи, на яких виразність старовинних картографічних документів розкривається у спеціально підготовлених лекціях, а також за допомогою демонстрації інших предметів мистецтва (живопис, декоративно-ужиткове мистецтво, малі скульптурні форми тощо) [11]. Таким чином створюється необхідне інформаційне та фізичне оточення культурних цінностей, що допомагає звернути на них додаткову увагу та підкреслити їх значення. Це велика робота на перспективу. Так, під час демонстрації раритетних видань фламандських географів-картографів XVI ст. Авраама Ортелія і Гергарда Меркатора співробітники залу картографії НБУВ не тільки підкреслюють історичну цінність, наукове значення цих творів картографічного мистецтва, але й звертають увагу слухачів на особливості тогочасного паперу ручної роботи з його своєрідною фактурою, на способи нанесення зображень з мідних гравірованих пластин, на властивості фарби того часу, коли навіть чорна фарба набуває різних відтінків червоного і коричневого. Кольорові зображення, нанесені від руки, декоративні рамки з алегоричними фігурами, загальна композиція карт, яка тримається на майстерно виконаних деталях – про все це наголошується у розповіді, адже йдеться про твори гравірувального мистецтва світового рівня. Як засвідчує досвід, у такій роботі дедалі більшу роль відіграє активна співпраця з читачами та друзями бібліотеки. Таке співробітництво передбачає залучення фахівців різних спеціальностей, перекладачів, художників, мистецтвознавців, істориків, архітекторів, екскурсоводів, викладачів та багато інших. Воно реалізується у формі бесід, консультацій, доповідей, фіксується у публікаціях у наукових та науково-популярних виданнях. Так, про культурно-освітній захід «Київ – минуле та сьогодні» (травень 2019 р.), про фотовиставку співробітниці залу картографії Олени Козякової «Київ у серці

моєму» з'явилися публікації навіть у міжнародних виданнях [10; 11]. Варто відзначити активну діяльність таких читачів та друзів бібліотеки, як член Національної спілки художників України Сергій Колечко, художник, майстер петриківського розпису Ніна Рудецька, архітектор, історик архітектури Валерія Ієвлева, історик, картограф Дмитро Вортман, картограф, доктор географічних наук, професор Ростислав Сосса, доктор географічних наук, професор Віктор Вишневський, викладач ліцею «Голосіївський» м. Києва Галина Сушко, співробітники Києво-Могилянської академії, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та ін. У процесі співпраці об'єднуються наука, мистецтво, зусилля громадськості, енергія окремих небайдужих людей. Наприклад, на основі фотографії «Засмічена річка Дарниця», опублікованої у книзі В. І. Вишневського «Малі річки Києва» (Київ, 2013), відома художниця-емальєр Тетяна Колечко створила мініатюрний твір емалевого живопису «Лісова річка». На цій картині художньо перетворена річка вже сяє природною чистотою, що додатково підкреслено властивостями художньої емалі – прозорістю, різнобарвністю, яскравістю, блискучістю. Так об'єкт природи та об'єкт картографії стають твором мистецтва, який нагадує про цінність та красу природи, закликає її зберігати. Твір Тетяни Колечко використовується у діяльності залу картографії поряд з географічними картами, допомагає створювати естетичне оточення картографічних документів.

Останнім часом читач дедалі більше стає не тільки споживачем послуг бібліотеки, але й її активним помічником. Він співпрацює з фахівцями бібліотеки для досягнення визначених цілей. Таким чином, розвиваються два основних напрями традиційного бібліотекознавства. У розділі організації роботи бібліотеки – це створення відповідного інформаційного та фізичного оточення для книг та інших документів бібліотеки як предметів минулого та творів мистецтва; у розділі роботи з читачами – це активізація співпраці з читачами та друзями бібліотеки у різних напрямках, зокрема, у створенні відповідного інформаційного та фізичного оточення бібліотечних ресурсів з метою підкреслення їх значення, цінності в процесі культурно-освітньої роботи.

Висновки. В епоху широкого застосування електронних засобів інформації та друкованої продукції, виконаної за допомогою сучасних технологій, набуває важливого значення збереження та популяри-

зачія культурних досягнень минулого, зокрема рукописних та друкованих книг, географічних карт, інших документів. Водночас змінюється характер застосування матеріальних предметів минулого (оригіналів або копій) в освітній діяльності, що підносить ефективність культурно-освітніх заходів бібліотечних установ країни.

Список бібліографічних посилань

1. Багров Л. *История картографии*. М.: Центрполиграф, 2004. 319 с.
2. Браун Ллойд А. *История географических карт*. М.: Центрполиграф, 2006. 479 с.
3. Гресків О. О. Стратегія соціокультурної діяльності наукової бібліотеки: на прикладі Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції (10–11.09.2015, Львів)*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 79–85.
4. Захарова Н. Б. Культурно-інформаційна функція бібліотеки: трансформація в сучасному світі. *Актуальні проблеми суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія*: сб. ст. по матеріалам XXXIII міжнарод. науч.-практ. конф. 2014. Новосибирск: АНС «СИБАК», № 33. С. 156–163.
5. Остапчук О. І., Романчук М. С. Сучасні напрями науково-інформаційної діяльності у спеціалізованому картографічному залі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *«Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»*: матеріали Міжнарод. науч. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018). Київ, 2018. С. 74–79.
6. Романчук М. С. Старовинні географічні карти як культурна цінність в сучасному інформаційному просторі. *Science, Research, Development. Philology, sociology and culturology* (Познань, 27–28.02.2020): Monografia pokonferencyjna. 2020. № 26. С. 6–8.
7. Romanchuk M. S. Ancient cartographical documents in the educational activity of the hall of cartography in Vernadsky National Library of Ukraine. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. Vol. 54(04). Pp. 25–27.
8. Холл Дж. *Словарь сюжетов и символов в искусстве*. М.: Крон-Пресс, 1999. 656 с.
9. Uvarov Y. V. The library as an object of spatial art in the information society and its educational activity. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. Vol. 54(04), pp. 99–101.
10. Уваров Ю. В. Фотовиставка Олени Козякової «Київ у серці моєму» в залі картографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Science, Research, Development. Philology, sociology and culturology* (Познань, 27–28.02.2020): Monografia pokonferencyjna. 2020. № 26. С. 53–56.
11. Uvarov Y.V. Developing new forms of cultural educational activities of Vernadsky National Library of Ukraine in the efforts to preserve natural and cultural environment. *Science, Research, Development* (London, 30.10.2019–31.10.2019): Monografia pokonferencyjna. 2019. Vol. 22. Pp. 45–47.

References

1. Bagrow, L. (2004). *Istoriia kartografii* [History of cartography]. Moscow, Russia: Tsentrpoligraf. [In Russian].

2. Brown, Lloyd A. (2006). *Istoriia geograficheskikh kart* [History of geographical maps]. Moscow, Russia: Tsentrpoligraf. [In Russian].

3. Greskiv, O. O. (2015). *Stratehiia sotsiokulturnoi diialnosti naukovoї biblioteki: na prykladi Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka* [The strategy of the socio-cultural activity of the scientific library: the case of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine]. *Suchasni problemy diialnosti biblioteki v umovakh informatsiinoho suspiilstva: materialy VI mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Modern problems of library activity in the conditions of information society: materials of the VI-th international scientific-practical conference] (10-11.09.2015, Lviv). (Pp. 79-85). Lviv, Ukraine: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. [In Ukrainian].

4. Zakharova, N. B. (2014). *Kulturno-informatsionnaia funktsiia biblioteki: transformatsiia v sovremennom mire* [The cultural and informational function of the library: transformation in the modern world]. *Aktualnye voprosy obshchestvennykh nauk: sotsiologiya, politologiya, filozofiya, istoriya*: sb. st. po mater. XXXIII Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. [Actual issues of the social sciences: Sociology, Political Science, Philosophy, History: Collection of articles on materials of the XXXIII-th International scientific and practical conference]. (Vol. 33, pp. 156-163). Novosibirsk, Russia. [In Russian].

5. Ostaletska, O. I., Romanchuk, M. S. (2018, November 6-8). *Suchasni napriamy naukovo-informatsiinoї diialnosti u spetsializovanomu kartografichnomu zali Natsionalnoi Biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Modern directions of scientific and informational activity in a specialized Cartographic Hall of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. *Proceedings of the International Scientific Conference «Library. Science. Communication», dedicated to the 100th anniversary of the Vernadsky National Library of Ukraine*. (Pp. 74-79). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

6. Romanchuk, M. S. (2020, February 27-28). *Starovynni heografichni karty yak kulturna tsinnist v suchasnomu informatsionomu prostori* [Ancient geographical maps as cultural value in information space today]. *Science, Research, Development. Philology, sociology and culturology*: Monografia pokonferencyjna. (Vol. 26, pp. 6-8). Poznan. Poland. [In Ukrainian].

7. Romanchuk, M. S. (2020). *Ancient cartographical documents in the educational activity of the hall of cartography in Vernadsky National Library of Ukraine*. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 54(04), 25-27. [In English].

8. Hall, J. (1999). *Slovar siuzhetov i simbolov v iskusstve* [Dictionary of subjects and symbols in art]. Moscow, Russia: Kron-Press. [In Russian].

9. Uvarov, Y.V. (2020). *The library as an object of spatial art in the information society and its educational activity*. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 54(04), 99-101. [In English].

10. Uvarov, Y. V. (2020, February 27-28). *Fotovystavka Oleny Kozyakovoї «Kyiv u sertsii moiemu» v zali kartografii Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Photo exhibition of Olena Kozyakova «Kyiv in my heart» in the Hall of Cartography in Vernadsky National Library of Ukraine]. *Science, Research, Development. Philology, sociology and culturology: Monografia pokonferencyjna*. (Vol. 26, pp. 53-56). Poznan, Poland. [In Ukrainian].

11. Uvarov, Y. V. (2019, oktober 30-31). *Developing new forms of cultural educational activities of Vernadsky National Library of Ukraine in the efforts to preserve natural and cultural environment*. *Science, Research, Development. Monografia pokonferencyjna*. (Vol. 22, pp. 45-47). London. [In English].

Valentyna Melnychuk,

Head of the sector of cartographic publications, ORCID: 0000-0003-4992-1911, V. Vernadsky National Library of Ukraine

Mariana Romanchuk,

Junior Research Fellow, ORCID: 0000-0001-9906-0297, V. Vernadsky National Library of Ukraine,

3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine

Tel.: +38(044) 524-44-38

Yurii Uvarov,

Head of the Scientific School "Wonderful World", ORCID: 0000-0002-4798-8509

e-mail: yuriy_uvarov@ukr.net

Tel.: +38(044) 294-05-20

ANCIENT CARTOGRAPHIC DOCUMENTS IN EDUCATIONAL ACTIVITIES FOR LIBRARY READERS

Stating the Subject of the Study. This article generalizes the experience of educational and cultural work with readers of Vernadsky National Library of Ukraine in the library's cartography hall. **Problem Statement.** Ancient geographical maps not only serve as a source of geographic and historical information but also represent cultural value, a material historical object and a work of graphic art. In a modern library, like in a centre for culture and education, ancient geographical maps may also be demonstrated during educational events in addition to their use for research purposes. The collection of cartographic publications available in the cartography hall allows to work with readers in various ways. Ancient geographical maps are also used in this work as material objects of the past and as works of graphic art which help convey important ideas to the participants of events, the most important of which are respect to achievements of the past and the need to preserve nature and cultural achievements. **Stating the Aim of the Study.** The research is carried out in order to clarify the features of the use of material objects of the past (originals or copies) in educational activities. **Research methodology.** A substantial volume of specialized literature and cartographic materials was analyzed in the course of studying peculiarities of educational activity in the library's cartography hall; peculiarities of organizing educational events were observed, and the opinion of attendees and specialists was studied. **Results of the Study.** In the age of broad use of electronic means of information and printed products made using advanced technologies, it becomes very important to preserve and popularize cultural achievements of the past, in particular, printed and handwritten books, geographical maps and other documents. Under these conditions, peculiarities of using material objects of the past (originals or copies) in educational activity are changed. **Novelty, Originality.** In addition to other information, a pedagogical narration about ancient geographical maps should place a greater emphasis upon their peculiarities as material objects of the past and as a kind of works of visual art. **The practical significance.** For that purpose, the relevant educational events (presentations, exhibitions, lectures, speeches, conversations, etc.) must be organized and observed, the relevant experience must be accumulated and systemized, and verbal narrations and written materials related to the aforementioned educational events which include demonstration of ancient cartographic documents must be analyzed.

Keywords: cartography, cartographic publications of V. Vernadsky National Library of Ukraine, socio-cultural activities, exhibition activity.

Vernadsky National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 030039, Ukraine
e-mail: yuriy_uvarov@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 2.10.2020 р.